# Euroopan unionin tilanne ja toimintaympäristö 2017

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

1.3.2017

Juhana Aunesluoma

Tutkimusjohtaja, Eurooppa-tutkimuksen verkosto

Helsingin yliopisto

# Teemat

EU:n ajankohtainen tilanne, tulevaisuudennäkymät sekä kehitys sen toimintaympäristössä

Lyhyen aikavälin kehityksen sijoittaminen osaksi laajempia muutostrendejä

# EU:n tilanne

Brexit-neuvottelujen alkaminen keväällä, odotettavissa oleva UK:n ero 2019

Brexitin ja eurojärjestelmän kehittämistarpeiden vauhdittama keskustelu ”eritahtisesta” tai ”eriytyvästä” integraatiosta

Kansainvälisen turvallisuustilanteen ja kansalaismielipiteen edellyttämät toimet EU:n sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden parantamiseksi

Talouden kasvua lisäävien toimien tarpeellisuus

Kansalliset vaalit keskeisissä jäsenmaissa vuoden 2017 aikana

# Toimintaympäristön muutos

Ajankohtaisilla tapahtumilla (mm. vallanvaihdos USA:ssa, terrori-iskut, pakolaisten määrän kasvu, sotilaalliset konfliktit EU:n lähellä) on merkitystä, mutta toimintaympäristön muutos on syvempi ja rakenteellinen

Euroopan näkökulmasta kyse on oman maanosan ja globaalin monenkeskisen yhteistyön rapautumisesta. 1960- ja 1970-luvulta alkaen vahvistuneet globaalin hallinnan järjestelmät ovat tulleet käännekohtaan

Myös asenteet ovat muuttuneet. Poliittisessa kentässä ovat voimistuneet vaatimukset *kansallisen edun* ensisijaisuudesta ja sen ymmärtäminen entistä kapeammin.

Kansainvälisen oikeuden ja normien kunnioitus ja sitovuus on heikentynyt

# Menossa on siirtymä kahden ajattelutavan välillä

Yhteistyön paradigma, joka vahvistui toisen maailmansodan ja kylmän sodan päättymisen jälkeen, on korvautumassa kilpailun paradigmalla

Sen sijaan, että EU:n jäsenvaltiot näkisivät yhteistyön ja ylikansallisen päätöksenteon kaikkia hyödyttävänä, sen koetaan haittaavan pääsyä omiin tavoitteisiin

EU:n jäsenmaissa koetaan epäluottamusta **sekä** ylikansallista **että** hallitustenvälistä päätöksentekoa kohtaan.

Eurooppa-politiikka ja kansainvälinen järjestelmä ymmärretään yhä enemmän kansallisvaltioiden keskinäisenä kilpailuna, jossa valtiot ja yhteiskunnat jakautuvat **joko** voittajiin **tai** häviäjiin

# Missä muualla muutos näkyy?

Yhdistyneiden kansakuntien YK:n uudistaminen on jumissa

Maailman kauppajärjestön WTO:n kauppaneuvotteluissa ei ole 2000-luvulla tapahtunut olennaista edistystä. Kahdenväliset ja suppeampien maaryhmien neuvottelut etenevät joiltakin osin paremmin.

Kiina on perustanut alueellisen kilpailijan Kansainväliselle valuuttarahasto IMF:lle

Keskeiset suurvallat tukeutuvat kahdenväliseen diplomatiaan, eivätkä hyödynnä kansainvälisten instituutioiden (YK, ETYJ) mahdollisuuksia.

Materiaalisten resurssien ja globaalien logistiikkajärjestelmien fyysinen hallinta korostuu. Geopoliittinen ajattelu vahvistuu

# Muutokset ulottuvat myös valtioiden sisälle

Demokratian leviäminen hallintatapana on pysähtynyt 2010-luvulla

Vakiintuneissa demokratioissa esiintyy tyytymättömyyttä ja epäluottamusta perinteisiin edustuksellisen demokratian muotoihin, ja sille etsitään vaihtoehtoja

Politiikassa nojataan ihmisten etnisiin ja kulttuurisiin identiteetteihin ja koettujen erojen korostamiseen. Nationalismin vahvistuminen vaikeuttaa kansainvälistä yhteistyötä entisestään

# EU:n tulevaisuudennäkymät

2010-luvun kehitys on osoittanut, kuinka vaikeaa EU:n uudistaminen on integraation nykyisessä kehitysvaiheessa (syvä integraatio)

Samalla EU on osoittanut merkittävää kriisinsietokykyä ja sitkeyttä (resilienssi)

Merkittävimmät haasteet ovat ideologisia ja ne liittyvät EU:n ja sen toimintaympäristön erilaisiin arvomaailmoihin (demokratia, ihmisoikeudet)

Merkittävimmät riskit sisältyvät globaalin hallinnan pirstaloitumiseen ja vaikeuksiin vastata ihmiskunnan suuriin haasteisiin (ilmasto, konfliktit, luonnonvarat)

# Muutos ja Suomi

Suomi on taloudellisesti ja sosiaalisesti riippuvainen avoimeen vuorovaikutukseen perustuvasta EU:sta ja globaalista järjestelmästä

Avoin vuorovaikutus edellyttää valtioiden tehokasta yhteistyötä ja monilta osin ylikansallista hallintaa

Siirtymä yhteistyötä korostavasta järjestelmästä suurten maiden kilpailuun tai vastakkainasetteluun ei ole Suomen kansallisten etujen tai turvallisuuden kannalta myönteinen kehityssuunta

Suomi voi vaikuttaa kehityksen suuntaan EU:n, euroalueen ja muiden kansainvälisten organisaatioiden jäsenenä